



**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 21 stycznia 2019 r.

BADK.DPK.133.118.2018

| | |
|-----------------|--|
| P9-71/18 | Data wpływu petycji 21 listopada 2018 r. |
| | Data sporządzenia informacji o petycji 18 stycznia 2019 r. |

KINEMATOGRAFIA

TEMAT

**AUDIODESKRYPCJA I NAPISY
W POLSKICH PRODUKCJACH FILMOWYCH**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Stowarzyszenie Polski Instytut Praw Głuchych.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii, w celu wprowadzenia obowiązku umieszczania ścieżki z audiodeskrypcją oraz napisów w filmach polskiej produkcji.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

W ocenie wnoszących petycję w społeczeństwie jest przeszło 4 milionowa grupa obywateli dotkniętych różnymi dysfunkcjami słuchu oraz wzroku, która ma ograniczony dostęp do dóbr kultury, informacji i wiedzy. Producenci i dystrybutorzy filmów produkcji polskiej nie przestrzegają zaleceń wskazanych w Programie Operacyjnym Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej (dalej: PISF), zatem konieczne jest uregulowanie zaleceń ujętych w Programie Operacyjnym PISF, jako obowiązku ustawowego, co będzie miało wówczas realną moc sprawczą.

Autorzy wnioskują o dodanie w art. 8 ust. 10 i w art. 22 ust. 2 ustawy kinematografii przepisów, które:

– nałożyłyby na producentów i dystrybutorów filmów polskich obowiązek umieszczania ścieżki z audiodeskrypcją i napisów dla osób niesłyszących na wszystkich kopiach filmowych,

– umożliwiłaby wprowadzenie mechanizmów kontroli czy producenci i dystrybutorzy filmów polskich realizują w sposób odpowiedni obowiązek umieszczania ścieżki z audiodeskrypcją i napisami, zgodnej z normami Programu Operacyjnego PISF,

– umożliwiłaby nakładanie na producentów i dystrybutorów filmów polskich sankcji finansowych za niewywiązywanie się z obowiązku ułatwiania dostęp osobom niepełnosprawnym do produkcji filmowej.

Zdaniem wnioskodawców osoby z dysfunkcją słuchu i wzroku chcą korzystać z praw wynikających z art. 32 i 54 Konstytucji RP gwarantujących wszystkim równość wobec prawa, brak dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym, wolność w wyrażaniu poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

Nadto autorzy petycji przywołują zapisy Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych, która w art. 21 i 30 gwarantuje osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej, wiedzy i informacji w formach i technologiach dla nich dostępnych z zachowaniem odpowiedniego czasu i bez dodatkowych kosztów.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii (Dz. U. z 2018 r. poz. 597) stanowi w art. 4, że filmem jest utwór dowolnej długości, dokumentalny lub animowany, z dźwiękiem lub bez dźwięku, utrwalony na nośniku umożliwiającym wielokrotne odtwarzanie, wyrażającym akcję (treść) w indywidualnej formie, przeznaczony do wyświetlania w kinie, jako pierwszym polu eksploatacji w rozumieniu przepisów o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Wyjątkiem od reguły określającej, jako pierwsze pole eksploatacji – kino – są filmy dokumentalne i animowane.

Film uznaje się za film polski, jeżeli jego producent lub koproducent ma siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz spełniony jest co najmniej jeden z warunków: autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego, reżyser oraz wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, koszt produkcji filmu stanowi 100% środków finansowych producenta, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Polski, zaś kopia wzorcowa jest wykonana w języku polskim.

Dla filmów produkowanych w koprodukcji warunkiem uznania ich za film polski jest okoliczność, by producent lub koproducent miał siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto spełniony był co najmniej jeden z warunków: autor scenariusza lub adaptowanego utworu literackiego lub reżyser, lub wykonawca jednej z głównych ról są obywatelami polskimi, udział środków finansowych koproducenta w kosztach produkcji filmu stanowi co najmniej 20% przy filmie będącym koprodukcją dwustronną oraz co najmniej 10% przy filmie będącym koprodukcją wielostronną, przy czym środki te, do wysokości 80% kosztów produkcji filmu, muszą być wydatkowane na terytorium Polski, zaś główna wersja językowa wykonana jest w języku polskim.

W art. 6-11 ustawy wskazane zostały kompetencje ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie kinematografii, który sprawuje nadzór nad Polskim Instytutem Sztuki Filmowej. Do zadań Instytutu należy wspieranie rozwoju kinematografii, w tym zapewnienie powszechnego dostępu społeczeństwa do dorobku polskiej, europejskiej i światowej sztuki filmowej.

Ponadto Instytut współpracuje z organami administracji rządowej i jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia warunków do rozwoju polskiej produkcji filmów i koprodukcji filmowej, wspiera rozwój kinematografii poprzez sprawowanie mecenatu nad produkcją filmową wszystkich gatunków polskiej twórczości filmowej, a

w szczególności filmów artystycznych, wspiera przygotowania projektów filmowych, produkcji filmów i rozpowszechniania filmów, zajmuje się promocją polskiej twórczości filmowej, w tym produkcji filmów podejmowanych przez środowiska polonijne, wspiera utrzymywanie archiwów filmowych.

Instytut, jako organ udzielający dofinansowania, posiada uprawnienia kontrolne określone w art. 23 ustawy i zobowiązany jest do kontroli rozliczenia przychodów i kosztów dofinansowanego przedsięwzięcia, a także przebiegu i sposobu realizacji oraz prawidłowość wykorzystania otrzymanego z Instytutu dofinansowania.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, ze sprost.) w art. 30 stanowi, że strony Konwencji zobowiązane są do uznania praw osób niepełnosprawnych do udziału w życiu kulturalnym, dostępu do dóbr kultury lub usług z nią związanych, takich jak teatry, muzea, kina, biblioteki, usługi turystyczne w dostępnych dla nich formach poprzez: wyświetlanie tekstu, alfabet Braille'a, komunikację przez dotyk, dużą czcionkę, multimedia, różne formy komunikowania się na piśmie, przy pomocy słuchu, języka uproszczonego, lektora oraz formy wspomagające (augmentatywne) i alternatywne, w tym dostępną technologię informacyjno-komunikacyjną.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. poz. 915) wprowadziła obowiązek zapewnienia osobom niepełnosprawnym z dysfunkcją narządu wzroku oraz dysfunkcją narządu słuchu możliwości zapoznania się z audycjami telewizyjnymi za pośrednictwem napisów dla osób niesłyszących lub audiodeskrypcji, a także tłumaczenia na język migowy.

Nowela ustawy przewiduje, że w 2019 r. udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w programach telewizyjnych wynosić będą co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania z wyłączeniem reklam i telesprzedaży (obecnie jest to co najmniej 10%), w latach 2020-21 analogicznie będzie to co najmniej 25%, w latach 2022-23 – co najmniej 35%, a od 2024 r. – co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania. Ponadto, zgodnie z ustawą, w 2025 r. Przewodniczący KRRiT przedstawi Sejmowi, Senatowi oraz ministrowi właściwemu ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informację o realizacji przez nadawców obowiązków dotyczących zwiększania poziomu udogodnień dla osób niepełnosprawnych oraz o możliwości dalszego zwiększania poziomu tych udogodnień w kwartalnym czasie nadawania programu. Ustawa nałożyła także na KRRiT obowiązek określenia w drodze

rozporządzenia istotnych obszarów, związanych z praktyczną realizacją zwiększonych kwot udogodnień w kolejnych latach.

Nowelizację ustawy zainicjował senacki projekt przygotowany na podstawie petycji P9-18/16). Zmiana obowiązuje od 31 maja 2018 r., z wyjątkiem art. 1 pkt 2 i art. 2, które weszły w życie 1 stycznia 2019 r.

Rozporządzenie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych (Dz. U. poz. 2261) określa rodzaje udogodnień dla osób niepełnosprawnych: definicje napisów dla niesłyszących, audiodeskrypcji i tłumaczenia na język migowy, udział poszczególnych rodzajów tych udogodnień w łącznym czasie nadawania w zależności od pory emisji, charakteru programu i rodzajów audycji, które w tym programie przeważają, a także sposób informowania odbiorców o terminie, czasie emisji i czasie trwania audycji zawierających udogodnienia. Akt wykonawczy określa również rodzaje programów, których nadawcy nie są obowiązani do dostarczania udogodnień dla osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem kryterium liczby mieszkańców w zasięgu programu. Zwolnienie z wprowadzenia udogodnień dotyczy wyłącznie programów rozpowszechnianych w sieciach kablowych, a nie rozprowadzanych w tych sieciach.

Polski Instytut Sztuki Filmowej w ramach działalności ustawowej w zakresie polityki państwa w sferze kinematografii przygotowuje i prowadzi programy operacyjne. W 2018 r. realizowano programy: „Produkcja filmowa”, „Edukacja i upowszechnianie kultury filmowej”, „Rozwój kin, Promocja polskiego filmu za granicą” oraz „Nagrody, eksperci”. W ramach programu „Produkcja filmowa” wspierana jest produkcja filmowa na etapie powstawania scenariusza, rozwoju projektu oraz produkcji filmu. Jednym z wymogów koniecznych do otrzymania dofinansowania projektu filmu fabularnego, dokumentalnego lub pełnometrażowego filmu animowanego jest wyprodukowanie ścieżki z audiodeskrypcją i napisów dla osób niesłyszących. Audiodeskrypcja i napisy powinny być dołączone do kopii wzorcowej filmu, będącej podstawą do produkcji kopii dystrybucyjnych. Wymóg ten realizuje producent filmu.

<https://www.pisf.pl/dotacje/programy-operacyjne/po-2018> [dostęp 10 stycznia 2019 r.]

Do Sejmu 21 listopada 2018 r. złożono tożsamą petycję w sprawie zmiany ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o kinematografii (BKSP-145-452/18).

Petycja 7 grudnia 2018 r. została skierowana do Komisji do Spraw Petycji.

INFORMACJE DODATKOWE:

W opinii Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z 17 lutego 2017 r. do senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (druk nr 366 - przygotowany na bazie petycji P9-18/16), KRRiT przedstawiła informację o udogodnieniach dla osób z dysfunkcjami wzorku lub słuchu. W IV kwartale 2016 r. średni udział czasowy audycji z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych pomniejszony o czas reklam i telesprzedaży, wyniósł 17,6%. W opinii KRRiT przybliżyła również orientacyjną kalkulację kosztów wynikających z wytworzenia udogodnień audycji telewizyjnych przystosowanych dla osób niepełnosprawnych: audiodeskrypcja (opracowanie i zredagowanie skryptu, odczytanie, nagranie, utworzenie kopii emisyjnej i wyemitowanie): 2 000-2 500 zł/godz., napisy tzw. „zamknięte” dla osób niesłyszących: 260-400 zł/godz., tłumaczenie na język migowy (w zależności czy jest to program na żywo czy nagrywany): 280-1 200 zł/godz.

„Audiodeskrypcja w kinie, czyli werbalizacja obrazu filmowego 2008” - opracowanie mgr Barbara Szymańska.

Audiodeskrypcja, jako werbalny opis treści wizualnych otwiera przed osobami niewidomymi i słabowidzącymi nowe możliwości. Otwiera „drzwi do sztuk wizualnych”, które dotąd były „zamknięte”. Werbalny opis obrazu filmowego przekłada jego cząstkowe elementy inscenizację, scenografię, grę aktorów, kostiumy, barwy i światło na słowa, dzięki czemu również osoby z problemami wzroku mogą czerpać przyjemność z oglądania filmu.

Jedną z tych osób, których praca stanowi kluczowy element na etapie przygotowania audiodeskrypcji, jest deskryptor. To jego rolą jest przygotowanie skryptu do filmu w taki sposób by odbiór obrazu filmowego przez widzów niewidomych i słabowidzących był zrozumiały. Tworzenie audiodeskrypcji i jej zastosowanie uwarunkowane jest zarówno znajomością jej fundamentalnych zasad generujących wysoką jakość, ale także rozumieniem idei audiodeskrypcji. Deskryptor nie opowiada fabuły filmu, lecz opisuje wizualne elementy kompozycji obrazu filmowego z punktu widzenia neutralnego i obiektywnego narratora. Nie interpretuje, nie ocenia, lecz opisuje jedynie to, co widzi na obrazie. Umożliwia tym samym słuchaczom konstruowanie własnych wniosków. Nieodzowna przy tym jest umiejętność świadomej i aktywnej obserwacji, ale także uważność i koncentracja na najważniejszych elementach, które tworzą dane wydarzenie, składają się na konkretną scenę. Ze względu na ograniczony czas na przekazanie obrazu konieczna jest selekcja i wybór tego, co najbardziej istotne i ważne, tego co nieodzowne do zrozumienia i czerpania przyjemności z oglądania filmu. W tym kontekście należy także

zwrócić uwagę na trafność sformułowań i precyzję komunikatu. Posługując się obrazowym, plastycznym i barwnym językiem deskrytor przekazuje wizualną informację w dopuszczalnym czasie w przerwach między dialogami. Opis nie wypełnia jednak każdej dostępnej przerwy, nie przedstawia motywacji ani zamiarów przedstawionej w filmie postaci, nie charakteryzuje znanych dźwięków. Pozwala w ten sposób niewidomym i słabowidzącym widzom usłyszeć emocje w głosach aktorów, wsłuchać się w dźwiękowe tło obrazu. Audiodeskrytor czyta skrypt w trakcie trwania seansu, dostosowując intonację głosu oraz sam opis do prezentowanej w danej chwili sceny, dialogów oraz motywów dźwiękowych.

Na podkreślenie zasługuje również to, iż audiodeskrypcja jest podstawową formą integracji. Zastosowanie audiodeskrypcji w kinie, dostarczanie opisów przez bezprzewodową słuchawkę, pozwala niewidomym i słabowidzącym widzom usiąść wśród widzów w widowni i na takich samych prawach uczestniczyć w ogólnodostępnym seansie filmowym.

Dzięki audiodeskrypcji, również osoby niewidome i słabowidzące mogą wreszcie zacząć w pełni uczestniczyć w kulturze, w której żyją.

<http://www.audiodeskrypcja.pl/werbalizacjaobrazufilmowego.html> [dostęp: 17 stycznia 2019 r.]

OPRACOWAŁA

Joanna Baranowska

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz